

På sporet af det tidligere DDR

Tekst & Foto: Sven Petersen

TYSKLANDS DELING TYSKLANDS HELING

“Livet byder på nye udfordringer, og den, der ikke forstår at opfange befolkningens behov og holdninger i tide, vil blive straffet”

Nogenlunde sådan lyder i dansk oversættelse Mikhail Gorbatsjovs formaning til Erich Honecker i sin festtale 7. oktober 1989 ved fejringen af 40-året for DDR's grundlæggelse.

Et folk i kort snor slippes fri

I alt for mange år havde DDR-styret ikke lyttet til folket, og straffen udeblev da heller ikke. Otte dage efter de festlige parader og optog var stats- og partichef Honecker efter voldsomt folkeligt pres sat fra bestillingen i arbejder- og bondestaten DDR - og blot ét år senere var de to Tysklande genforenet. Jerntæppet, som gennem hele den kolde krig havde delt Tyskland - og Europa - i to blokke, var fjernet, Muren revet ned. Et kolossalt oprydnings- og genopbygningsarbejde forestod i det, der engang havde været en socialistisk mønsterstat.

Ikke blot på det fysiske plan skulle Tyskland gennem en lang og vanskelig proces. Man skulle gennem en kolossal omstillingsproces på det økonomiske, sociale og ikke mindst på det mentale plan hos hver enkelt borger. Her ved to generationer var vokset op med bevidstheden om to suveræne, tyske lande med hver sit politiske system.

Min private oplevelse dengang var, at den almindelige vesttysker havde en urealistisk mening om opgavens omfang - og ikke mindst Vesttysklands muligheder for at bringe Østtyskland op på samme levestandard, som man selv havde. I 1988 havde jeg i forbindelse med en privat biltur fra Danmark gennem DDR til Polen set, hvor nedslidt et land, DDR var. Ligeledes fik jeg ved den lejlighed nogle meget personlige erfaringer med det østtyske grænsepolitiske nidkærhed og mistro til os fra Vesten.

Sytten år er gået

siden de euforiske dage i 1989, hvor folk i tusindtal flokkedes omkring Berlinmuren for at deltage i løjerne og redde sig en stump af murbrokkerne med hjem som minde - eller måske en uniformskasket, et emblem eller anden souvenir, som blev solgt fx omkring Brandenburger Tor af tidligere russiske soldater. For mange campister var det populært i 1990 og de følgende år at tage turen gennem Østtyskland på vejen sydpå, nu hvor man kunne gøre det frit - uden tvungne transitruter, turistvisum, tvangsveksling, valutadeklarationer og enerverende grænsekontrol. En vis nysgerrighed spillede nok også en rolle. Det gjaldt i hvert fald os; vores egen tur til Budapest den sommer gik naturligvis over Berlin og Dresden.

Vi var dengang nysgerrige efter at se byerne og landet i det hele taget. De ujævne, hullede betonmotorveje uden nødspor og de mange store kollektivlandbrug kendte vi. Men de stærkt nedslidte industrianlæg syd for Dresden og den udbredte skovdød i grænseregionen til Tjekkioslovakiet var nok det, der gjorde mest indtryk på os. At vi ikke langt syd for Berlin uforvarende havnede i et område, hvor Stasi havde haft træningslejr, gjorde ikke turen mindre spændende.

På vejene så man jævnligt store autotransporter, læsset med brugte biler. På åbne marker og på industrigrunde i byernes udkant lå brugtvognshandler med et lille salgsskur. Biler, vesteuropæerne ikke længere gad køre i, var bedre end de pruttende og osende Trabant'er og Wartburg'er.

Camping am Kreuzeck i Harzen.

Lige siden dengang har vi talt om at genbesøge det tidligere DDR, ikke blot på en gennemrejse, men på en "rigtig" sommerferietur - fx langs den tidligere zonegrænse. Og her i sommer gjorde vi alvor af det.

Vores hensigt var at finde spor fra tiden dengang, fx rent fysiske spor i landskabet efter den tidligere tysk/tyske grænse. Vi ville desuden besøge museer, mindesmærker osv., som omhandler DDR-tiden og forholdene omkring grænsen. Endelig ville vi på egen hånd konstatere, hvordan fx vejforholdene, byerne og det åbne land har ændret sig.

Gamle udklip, gemte brochurer, landkort, kortbøger, campingfortegnelser osv. blev støvet frem fra gemmerne og travet igennem. Den Tysklandskyndige Jørgen Fröhlich's artikler i DCU-bladet Camping & Fritid var til stor inspiration, og Internettet viste sig - endnu engang - som en uvurderlig kilde til oplysninger, ligesom Tysk Turist Information i København har været behjælpelige i forberedelsesarbejdet.

Mange museer

I min research fandt jeg ud af, at der i dag findes 28 offentligt tilgængelige museer, mindesmærker og mindesamlinger langs den tidligere tysk/tyske grænse og i Berlin. Siden 1996 har de været samlet i Arbeitsgemeinschaft Grenz-museen. De har til formål at udbrede et objektivt kendskab til livsbetingelserne langs en grænse, som i den grad var forhad af befolkningerne på begge sider. Ud over traditionel museumsvirksomhed tilbyder flere af dem seminarer, konferencer o. lign. under devisen "Zukunft braucht Erinnerung" - Fremtiden har brug for, at vi husker. De museer, vi besøgte, blev valgt ud

fra, at vi ville have indsigt i så mange problematikker, som muligt. Vi valgte bevidst at udelade Berlin i denne omgang, da vi har været her flere gange, senest for et par år siden. Dengang besøgte vi Museet ved Checkpoint Charlie samt Stasi-Museet i Normannenstrasse. Begge meget spændende museer.

Vejen, ingen ved noget om

I vores nyindkøbte Falk-kortbog fandt vi, at der på lange strækninger langs den tidligere grænse er noget, der benævnes "Erlebnisstrasse der deutschen Einheit" - på dansk vel noget i retning af "Den tyske enheds oplevelsesvej".

En af de smukke søer i Harzen ligger lige nord for Clausthal-Zellerfeld.

Hos Tysk Turist Information kendte man ikke noget til en vej med den benævnelse. På nettet var der heller ikke noget brugbart at finde. Lige så nedslående var det at spørge hos campingværter, turistkontorer og museer, vi besøgte i sommer. Ingen vidste noget præcist. En enkelt kunne huske, at der vist nok havde været nævnt noget i fjernsynet, - men hvad...?

Så det er stadig lidt af et mysterium for os. De steder, hvor vi kørte på strækningen, syntes vejen at være af en noget højere standard, end ellers - eller endda nyanlagt, så måske hentyder navnet blot til, at man her kan se resultatet af bestræbelserne på at binde landet sammen igen...

Både under vores forberedelse af turen samt undervejs har det været utroligt spændende at sammenligne vore gamle DDR-kort og de nyeste kortbøger. Gamle veje, som har været skåret over af zonegrænsen i 40 år, er blevet føjet sammen igen, nye motorvejsstrækninger er enten projekteret eller står færdige. Jernbanelinjer bliver moderniseret. Jo, der sker noget i de her år...

Ind på livet af folk

Jeg ville gerne prøve at lodde stemningen hos den almindelige øst- og vesttysker, hvis det var muligt. Det er jo desværre ikke gået så glat og gnidningsfrit at sammensmelte de to landes befolkninger, som man forestillede sig i begyndelsen af 90'erne. Ønsker man at komme i nærkontakt med lokalbefolkningen, er camping jo den helt rigtige ferieform, da man jo bor "dør om dør" med landets egne borgere.

Hos den menige vesttysker kunne vi til tider godt fornemme en vis frustration over den kolossale, økonomiske byrde, det har været - og stadig er - at genforene landet. Mange giver endda direkte genforeningen skylden for den økonomiske krise, som landet har gennemlevet de seneste år. De østtyskere, vi talte med på campingpladserne, virkede til gengæld meget glade og tilfredse - men de hører nok heller ikke til den fjerdedel af den østtyske befolkning, som står uden arbejde, fordi deres arbejdsplads er bukket under ved overgangen til et markedsøkonomisk samfund. Dem vi mødte, var unge familier med pænt store biler og campingvogne eller autocampere. De følte, at de under de nye forhold havde fået nogle muligheder, som de ikke ville have haft i de socialistiske rammer.

Harzen/Brocken

Vores "ekspedition" tilbage i fortidens DDR startede i Harzen, hvor vi boede vi på den hyggelige Camping am Kreuzeck i Hahnenklee syd for Goslar, en plads, der er populær blandt mange danskere. Pladsen drives af familien Weckauf, som overtog pladsen for 5 år siden. Familien kom dengang fra Dortmund. Fru Weckauf syntes, vores tema for sommerferien var spændende, men mente ikke, at der var noget tilbage i Harzen, som kunne bringe én på sporet af DDR-tiden. Men det var nu ikke rigtigt; det havde vores "hjemmearbejde" lært os.

Det blev et dejligt gensyn med Harzen, som vi i 1992 havde været et smut omkring på en hjemtur sydfra. Dengang var man i fuld gang med at rydde op på Brocken - på dansk

Endnu et hold turister på vej til Brocken's top.

Tørsten slukkes efter en sej opstigning på Brocken.

Vandrestien til Brocken er ikke for sprintere.

Bloksbjerg - efter, at de russiske soldater havde rømmet bjergtoppen. Stedet havde været de østtyske og russiske myndigheders vigtigste lyttepost mod vest. Det sagnomspundne bjerg havde i mange år været et strengt bevogtet, militært område, men var nu en magnet for nysgerrige, almindelige østtyskere - og alle andre naturligvis. På en vandretur op på bjerget ad en vandresti, som på et længere stykke fulgte den gamle zonegrænse, kom vi i snak med en østtysker, som fortalte, at han havde aftjent sin værnepligt som grænsesoldat i området. Selv for ham havde bjerget været lukket land, men nu ville han benytte den nyvundne frihed til at se, hvad der gemte sig på toppen. Et lille museum viste noget af det hemmelige lytteudstyr.

Brocken i dag

I dag, 14-15 år efter vi var der, er alle spor slettet; alt militært isenkram er fjernet. De militære bygninger, som ikke har kunnet bruges til civile formål eller turisme, er revet ned. En udstilling i Brockenhaus fortæller om bjergets historie og natur.

De gamle dampvogne på smalsporsbanen, som tidligere fragtede russiske soldater til og fra deres vagter på bjergtoppen, tøffer nu hver dag i hundredvis af turister op og ned af bjerget. Midt i hedeølgen her i sommer valgte vi alligevel at gå de 7 km fra Schierke, som ligger 685 m.o.h., op gennem den stejle og meget uvejsomme Tal der Hexen til Brocken, som ligger i 1142 meters højde. På turen ned valgte vi toget - på trods af prisen på 16 euro pr. person. Gåturen med tog ned tager 30-40 minutter. Turen op snakker vi ikke om...

Gedenkstätte Deutsche Teilung Marienborn

Dagen efter, at vi var på Brocken, begav vi os videre på vores tur tilbage i fortiden. Vores første mål var grænsestationen Marienborn, som var den østtyske del af den kendte grænseovergang Helmstedt/Marienborn på motorvejen Hannover-Berlin. Det var under den kolde krig den største grænsestation mellem Øst og Vest. Alene på den østtyske side var der dagligt

1000 mennesker på arbejde, grænsesoldater, toldere, Stasi-personale, sovjetiske militærmyndigheder, civile teknikere osv. Kraftige lamper sørgede for, at hele området døgnet rundt lå badet i et stærkt, dagslysgigtigt skær.

Meget hurtigt efter Murens fald var der en kreds af mennesker, som ønskede at bevare dele af det kolossale område for eftertiden og indrette et museum i nogle af bygningerne. En stor del af komplekset er revet ned, og der er bygget en moderne motorvejsrast på arealet.

Der er fri adgang til såvel de bevarede dele af området uden dørs, som til museet. Der er dels stationære samlinger, dels særudstillinger. Her i sommer var der udstilling, som omhandlede en ung rebel, en 17-årig østberliner, Michael Gartenschläger. Han var i august 1961 faldet i unåde hos myndighederne, da han offentligt havde protesteret voldsomt mod, at Volkspolizei havde tvangslukket den fanklub for en vesttysk rockmusiker, han havde dannet sammen med kammerater, samt over, at han, efter at Muren var rejst, ikke længere ku' tage til Vestberlin for at høre rockmusik.

Han blev for sine statsfjendtlige handlinger først dømt til døden, senere dog pga. sin unge alder idømt livsvarigt fængsel. Han endte med i juni '71 at blive løskøbt af Vesttyskland; herfra brugte han al sin energi på at hjælpe kammerater i DDR til Vesten, 30 ialt.

Han endte sine dage ved zonegrænsen, da det lykkedes de østtyske myndigheder at lokke ham i baghold. Han blev efter direkte ordre fra minister for statsikkerhed Erich Mielke likvideret med 30 skud natten til 30. april 1976, mens han var ved at demontere et af de forhadte automatvåben, som var monteret på stålhegnet.

En meget bevægende udstilling, som gav et stærkt billede af et almindeligt, ungt menneskes skæbne i et land med en umenneskelig, militant styring!

Ingen er blevet dømt for at have dræbt nogle af de 950, som er døde i forbindelse med flugtforsøg fra DDR. Det blev aftalt i genforeningsforhandlingerne i 1990, at ingen DDR-borger senere kunne dømmes for handlinger, som havde været lovlige i DDR-tiden.

Hötensleben

Få kilometer syd for grænseovergangen Helmstedt/Marienborn ligger en lille, tidligere grænseby, Hötensleben, hvor man har valgt at bevare 350 m af "dødsstriben", som i næsten 30 år skilte Øst og Vest. Hele grænseanlægget ligger, som det fungerede fra 1961 til 1989 med vagttårne, hegn, pigtråd, "spanske ryttere", kolonnevej, lytteudstyr osv. Kun minefeltet er naturligvis ryddet. Hele området, det såkaldte "Grenzedenkmal Hötensleben", dækker et areal på 6,5 ha. Også her var det et borgerinitiativ, der sikrede eftertiden et indblik i en tid, som nu er definitivt forbi.

Det var meget tankevækkende at læse på informationstavlerne, at den 3 m høje betonmur, som løber hele vejen mellem landsbyen og grænseanlægget, kun havde til formål at hindre østborgerne i at have visuel kontakt med familie, venner og bekendte på vestsiden. Efter Jerntæppet havde sænket sig ned gennem Tyskland i 1961, var et kor fra nabobyen i Vesttyskland, Schönningen, startet på i juledagene at møde op ved grænsen og synge julesalmer som en hilsen til "dem derovre". Det tålte regimet ikke, ligesom man ikke ønskede, at man kunne vinke og råbe julehilsener til hinanden hen over pigtråd, hegn og miner. Derfor rejste man en såkaldt "Sichtblendmauer" langs landsbyen. DDR-styret kaldte den næsten 1400 km lange grænse mellem Øst og Vest for en "antifascistisk beskyttelsesmur"!

Söllingen - Ohrleben

På hjemturen til Camping am Kreuzack i Hahnenklee sad min altid vågne kortlæser og sammenlignede gamle og nye kort. Hun fandt ud af, at der var et sted, hvor grænsen ved sit

førløb gennem landskabet havde lukket en landevej mellem to nabolandsbyer, Söllingen i Vest- og Ohrleben i Østtyskland. Ganske rigtigt! Lidt uden for Söllingen - i et landskab med mange store Vestas-møller - kørte vi pludselig over betonpladerne i det gamle spærreområde. Selvfølgelig den brede grænsestribe trak stadig sit tydelige spor til begge sider gennem landskabet.

På lange strækninger af den knap 1400 km lange grænse ned gennem Tyskland har man valgt at lade striben ligge uopdyrket hen; man taler om projekt "Das Grüne Band". Andre steder, hvor jorden er blevet kultiveret og nu dyrkes, har man plantet lange bånd af træer, som viser grænseførløbet. Et meget smukt syn...

De sidste par kilometer før Ohrleben kørte vi på landevej af en type, som vi ikke troede eksisterede længere. Da vejen mellem de to byer har været lukket for offentligheden og sikkert kun har været brugt af østtyske grænsesoldater, er den ikke blevet opdateret.

Mange steder oplevede vi, at mange af de tidligere så mægtige kollektivlandbrug var blevet forladt og nu forfalder fuldstændigt. Mange af de små bysamfund på landet, virkede noget triste og forsømte på os - selv om der mange steder er renoveringsarbejder i gang. Jeg tror aldrig, vi har set så mange byggemarkeder og møbelhuse i forhold til andre forretninger, som her i Østtyskland i sommer. Måske lige undtaget autoforhandlere...

Til Dresden

Yderligere et grænselandsmuseum - i Eichsfeld - var på vores program, før vi forlod vores campingplads i Harzen og kørte til Dresden på dels nyanlagt, dels nyrenoveret motorvej samt almindelig hovedvej. Her var kortlæseren virkelig på arbejde, da vores TomTom navigator ikke var helt opdateret med de nyeste veje. Men vi fandt da frem til vores campingplads i Dresden-Mockritz.

På hele turen dominerede de før omtalte vindmølleparker landskabet. Med en vis stolthed ku' vi se, at mange af dem

Campingpladser, vi besøgte:

Camping am Kreuzack

D-38644 Goslar-Hahnenklee/Harz
Kreuzack 5
Tel. (0 53 25) 25 70. Fax (0 53 25) 33 92
www.campingplatz-kreuzack.de
E-Mail: kreuzack@aol.com

Camping Mockritz

D-01217 Dresden-Mockritz
Boderitzer Str. 30
Tel. (03 51) 4 71 52 50. Fax (03 51) 4 79 92 27
www.camping-dresden.de
E-Mail: camping-dresden@t-online.de

Kortmateriale, vi brugte på turen:

Autokarte der DDR, VEB Tourist Verlag, Berlin/Leipzig, DDR 1982/83
Reisekarte DDR, Ministerium für Verkehrswesen, DDR 1986
Europastrassen, Transitstrassen und Grenzübergangsstellen, Drucksachenverlag der Deutsche Reichsbahn 1986
Strassen-Atlas DDR und Berlin 90/91, Kümmerly+Frey, Bern 1990
Reiseatlas Deutschland/Europa 2006/2007, Falk Verlag

Litteratur og film:

Turen går til Tyskland Øst, Politikens Forlag A/S 1991
Turen går til Mitttyskland, Politikens Forlag A/S 2006
Ove Bork Nielsen: Harzen og Heden - en skarv-guide, Skarv/Høst & Søn 1992
Robert Lebegern: Mauer, Zaun und Stacheldrat: Sperranlagen an der innerdeutschen Grenze 1945-1990, Role-Verlag Weiden 2002
Die Grenze im Eichsfeld, Verlag Göttinger Tageblatt, Göttingen 1991
Rainer Hildebrandt: Es geschah an der Mauer, Verlag Haus am Checkpoint Charlie, Berlin 2000
Das Bollwerk des DDR-Grenzregimes/Grenzübergangsstelle Helmstedt-Marienborn, DVD, TV38 2005
GrenzlandMuseum Eichsfeld e. V., DVD, D-37339 Teistungen
Arndt R. Schaffner: Mödlareuth, Tagebuch eines geteilten Dorfes, DVD, Schaffner Film- und Videoproduktion 1983

Nyttige web-adresser:

www.tyskland-info.com
www.ddr-suche.de
www.nachkriegsmuseen.de
http://pforzheim.ddr.museum/link.htm (interaktiv oversigt over museer og mindesmærker - fantastisk god!)
www.ddr-museum-pirna.de
www.berlinermaueronline.de
www.grenzschild.de (stor linksamling, desværre en del "døde")
www.ddr-geschichte.de
www.ddr-alltagskultur.com
www.ostprodukte-versand.de (salg af DDR-produkter, rendyrket Ostalgie)
www.ost-shop.de (endnu en DDR-shop)

var danskfabrikeret. Flere af de store tyske bilproducenter har flyttet dele af deres produktion til Østtyskland. Det gælder fx BMW, som har en fabrik i Leipzig, hvilket vi ku' se, da vi kørte forbi på motorvejen. VW har en fabrik i Dresden, hvor man fremstiller luksusmodellen Phaeton.

Vores plads i Dresden, Camping Mockritz, er en udmærket campingplads, som i DDR-tiden ikke var en campingplads, men en ferieby. Dresden har formået at rejse sig af asken efter 2. verdenskrigs ødelæggelser. En mængde typisk østtysk betonbyggeri kendetegner store dele af byen. Noget rives ned nu, andet får lov at stå og bliver i disse år renoveret.

Arbejder- og bondestaten
hyldes på denne gavmosaik
i Dresden.

Et hollandsk ægtepar på
"ekspedition" i Østtyskland
- Dresden.

Det gælder fx Kulturpaladset, hvis facade rummer en tidstypisk propagandamosaik i bedste socialistiske stilart. Gudskelov har frisen fået lov at blive på sin plads. Med Camping Mockritz som udgangspunkt kørte vi en dag små 20 km sydpå til

DDR-Museum Pirna

Dette privatejede museum virkede på os mere som en studie-samling, end et egentligt museum. Det er en kæmpe samling af hverdagsting fra DDR-tiden, som er samlet på alt for lidt plads, møbler, husgeråd, bøger, legetøj, uniformer, skolebøger, radioer, tv, fotogrej, ugeblade, aviser - jeg ku' blive ved.

Godt nok er tingene sorteret og præsenteret efter emner, men der mangler fx forklarende skilte og plancher, hvilket ærgrede mig lidt som gammel museumsmedarbejder. Blandt de mange effekter er bl.a. en avis fra 27. august '78, som i patriotiske vendinger fortæller, at den første tysker i verdensrummet var DDR-borgeren Sigmund Jähn. For mennesker, som søger noget "Ostalgie", er her virkelig noget at komme efter. Hvilket vi også kunne mærke hos de tyskere, som var der samtidig med os... Ih, næh, åh, kan du huske? - osv. Museets entusiastiske ejer, Conny Kaden fortalte, at han ikke får så meget som én offentlig

DDR-Museum Pirna.

DDR-Museum Pirna.

cent til drift og vedligehold af sit lille museum, så de 5 euro, vi betalte i entré pr. person, under vi ham gerne.

Videre i programmet

Vi valgte at slutte vores "Spurensuche" for denne gang i det tidligere DDR i landsbyen Mödlareuth lige nord for Hof, på grænsen mellem Bayern og Thüringen. En anderledes, men meget berigende sommerferie i Østtyskland var slut, og vi fortsatte til nogle dejlige dage i Tjekkiet - midt i den værste hedebølge. Én ting er sikkert: Vi skal tilbage til Østtyskland igen; vi er ikke færdige med at udforske denne vigtige periode i Europas nyere historie...

BilligCamping.dk har udstyret i orden - har du?

BilligCamping.dk
forhandler alt i
campingudstyr og
tilbehør - gebyrfrit!

Vi forhandler bl.a. følgende mærkevarer:

Lafuma · Dukdalf · Alko · Cramer · Outwell · Fiamma · DWT · Thetford
Truma · Dometic · Omnistor · Bolon · Campinggaz · Cadac · Cobb · Hella
Waeco · Trangia · Campsystem · Winterhoff · Smev · Reich

 BilligCamping.dk
- så er udstyret i orden

Kalundborgvej 86A · 4200 Slagelse
Tlf. 58 53 53 52 · Mail: kontakt@billigcamping.dk

Åbningstider:
Mandag til fredag 10.00 - 17.30
(Fra 1/10 - 1/3 kun åben til kl. 17.00)
Lørdag 10.00 - 13.00
(Fra 1/9 - 1/3 lukket)

BESØG OS
3000 m² lager og stort
forretningslokale